

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Πρόλογος</i>	15
---------------------------	----

1. ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Εισαγωγικές παρατηρήσεις	17
Οί θέσεις τοῦ Γεωργίου Φλωρόφσκυ γιὰ τὴ σχέση θεολογίας καὶ πολιτισμοῦ	20
Οί θέσεις τοῦ Πάουλ Τίλλιχ γιὰ τὴ σχέση θεολογίας καὶ πολιτισμοῦ	23
Ὁρθοδοξία καὶ πολιτισμός	26
Προτεραιότητες ἐνὸς γόνιμου διαλόγου μεταξὺ θεολογίας καὶ πολιτισμοῦ	33

2. ΤΟ ΑΥΤΕΞΟΥΣΙΟ ΚΑΙ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΚΑΙ Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΤΙΝΟΥ ΛΟΥΘΗΡΟΥ

Ἄνθρωπος καὶ κόσμος	41
Εἰκόνα καὶ ὁμοίωση	43
Ἐλευθερία καὶ τρεπτότητα	46
Ἡ ἁμαρτία ὡς ἔκπτωση τῆς ζωῆς	50
Ἐνανθρώπηση καὶ θέωση	55
Ἡ συνεργία στὸ ἔργο τῆς ἐνανθρώπησης καὶ τῆς σωτηρίας	58
Simul justus et peccator. Ὁψεις τῆς ἀνθρωπολογίας τοῦ Λουθήρου	62
Μεταρρύθμιση καὶ νεωτερικότητα	75

3. Η ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ

Ἡ Ὁρθόδοξη θεολογία κατὰ τὸν 20ὸ αἰώνα.	79
Πρὸς μία ἀνθρωπολογία τοῦ προσώπου.	81
Παράδοση καὶ ἀνανέωση στὴν Ὁρθόδοξη θεολογία	84
Θεολογία τοῦ προσώπου καὶ «νεοπατερικὴ σύνθεση»	87
Τὸ πρόσωπο καὶ ἡ ἀναζήτησις νέου θεολογικοῦ παραδείγματος στὸν 21ο αἰώνα.	91
Μεθερμηνεῖα καὶ ἐμπολιτισμὸς τῆς θεολογίας	95

4. ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

Ἡ πρόκλησις τῆς τεχνητῆς νοημοσύνης	100
Ἡ τεχνητὴ μετάλλαξις τῆς φύσεως καὶ τοῦ κόσμου	103
Ἄνθρωπος καὶ ὑπεράνθρωπος	112
Ἄνθρωπος, φύσις καὶ ἱστορία.	114
Πρόσωπο καὶ πολιτισμὸς	118
Θεολογία καὶ ἐπιστήμη.	121
Ἐλευθερία καὶ τεχνητὴ νοημοσύνη	125

5. «Η ΟΜΟΡΦΙΑ ΘΑ ΣΩΣΕΙ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ». ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΚΑΛΛΟΥΣ

Ἡ μυθολογία τοῦ κάλλους	130
Ἡ θεολογία τοῦ κάλλους	133
Τὸ κάλλος τοῦ προσώπου	135
Τὸ κάλλος ὡς ἐσχατολογικὴ πραγματικότητα.	141
Ὁ πολιτισμὸς τοῦ κάλλους.	143

6. «ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΤΗΣ ΕΥΤΥΧΙΑΣ». ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΗΝ ΗΘΙΚΗ ΤΗΣ ΧΡΗΣΙΜΟΘΗΡΙΑΣ

Ἠθικὴ καὶ εὐδαιμονία	148
Ἡ γένεσις τῆς θρησκευτικῆς χρησιμοθηρίας	149
Ἡ ἐκκοσμίκευσις τῆς ἠθικῆς.	151

7. «ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΕΝΟΣ ΓΕΛΟΙΟΥ».

ΘΕΟΛΟΓΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ ΣΕ ΜΙΑ ΝΟΥΒΕΛΑ ΤΟΥ ΝΤΟΣΤΟΓΙΕΦΣΚΙ

Ἡ δραματουργία τοῦ Ντοστογιέφσκι	155
Ἡ τραγωδία τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας	156

8. Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΝ ΔΙΑΛΟΓΩ.

Η ΔΙΑΛΟΓΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΑΙ Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΣΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΣΜΟ

Ἄ Ο λόγος ὡς διάλογος	161
Ἡ Ἁγία Γραφή ὡς διάλογος	163
Ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ διάλογος τῶν πολιτισμῶν	164
Ἄ διάλογος καὶ ἡ ἀποστολή τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας	166

9. ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΙΣΛΑΜ ΑΛΛΟΤΕ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

Ἄ διάλογος Βυζαντίου καὶ ἰσλάμ	176
Τὸ Βυζάντιο καὶ ὁ ἀραβικὸς πολιτισμὸς	179
Ἄ Ὁρθοδοξία καὶ ἰσλάμ κατὰ τὴν Τουρκοκρατία	180
Ἄ σύγχρονος διάλογος μὲ τὸ ἰσλάμ	181
Ἡ Εὐρώπη καὶ τὸ ἰσλάμ σήμερα	184

10. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΑΙΔΕΙΑΣ.

ΑΞΙΟΝΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ
ΚΑΙ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΩΣ ΤΙΣ ΜΕΡΕΣ ΜΑΣ

Ἡ παιδεία στὸν ἀρχαιοελληνικὸ κόσμο	187
Ἡ ἐλληνικὴ παιδεία στὸ Βυζάντιο	193
Βυζάντιο καὶ Ὁρθοδοξία: ἡ διαμόρφωση ἑνὸς νέου πολιτισμοῦ	196
Ἡ παιδεία στὸ νεοελληνικὸ κράτος	199
Παράδοση καὶ ἐκσυγχρονισμὸς	202

11. ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Οι έλληνικές ρίζες τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας	209
Ἀνθρωπιστική παιδεία καὶ νεωτερικότητα	210
Ἀνθρωπιστική παιδεία καὶ νεοελληνική ἐκπαίδευση	212

12. ΜΙΑ ΠΟΙΗΤΙΚΗ «ΒΙΒΛΟΣ»
ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

Μὲ ἀφορμὴ τὴν ἔκδοση τοῦ <i>Ψαλτηρίου</i> τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλικῆς Ἑταιρίας	217
Ἡ ἱστορία τοῦ <i>Ψαλτηρίου</i>	219
Οἱ Ψαλμοὶ καὶ ἡ μετάφραση τῶν Ο΄	224
Οἱ Ψαλμοὶ στὴ λατρεία καὶ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας	227
Ἁγία Γραφή καὶ νεοελληνική λογοτεχνία: τὸ πρόβλημα τῆς μετάφρασης	230
Ἡ νεοελληνική μετάφραση τῶν Ψαλμῶν	232

13. Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ἡ γλῶσσα καὶ ἡ ἐρμηνεία τῆς Ἁγίας Γραφῆς: ἐκκλησιολογικὲς προϋποθέσεις τῆς μετάφρασης	239
Γλῶσσα καὶ ἐκπαίδευση: ἡ ἀνθρωπιστικὴ παιδεία καὶ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα	243
Ἡ Ἁγία Γραφή στὴ νεοελληνικὴ ἐκπαίδευση	250
Ἡ Ἁγία Γραφή στὰ Προγράμματα καὶ τὰ βιβλία τοῦ μαθήματος τῶν Θερησκευτικῶν ἀπὸ τὴ Μεταπολίτευση μέχρι σήμερα	256
Τὸ νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν δημοτικοῦ, γυμνασίου καὶ λυκείου: συνομιλία τῶν μαθητῶν μὲ τὰ βιβλικὰ κείμενα	262
Ἀναφορὲς καὶ θέματα ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή σὲ ἄλλα διδακτικὰ βιβλία	266
Βιβλικὴ ἔρευνα καὶ σύγχρονη Ὀρθόδοξη θεολογία	271

14. ΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ἡ διαμάχη Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου καὶ Ἰταλίας	275
Ἡ περίπτωση τῆς Ἑλλάδας	281
Ἐκπαίδευση καὶ θρησκεία στὴν Εὐρώπη σήμερα	289
Χριστιανισμὸς καὶ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς	293
Ἡ ρωμαιοκαθολικὴ παράσταση τοῦ Ἐσταυρωμένου καὶ ἡ ὀρθόδοξη εἰκόνα	295
Τὰ θρησκευτικὰ σύμβολα στὴν προοπτικὴ τῆς διαπολιτισμικότητας ὡς συνάντηση καὶ διάλογος τῶν πολιτισμῶν στὴν ἐκπαίδευση	300
Ἐκπαίδευση καὶ θρησκευτικὴ ἀγωγή στὸ ἐλληνικὸ σχολεῖο	302

15. Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΤΕΡΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ
ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Ταυτότητα καὶ ἑτερότητα σὲ ἓναν μεταβαλλόμενο κόσμο	306
Ἡ σημαντικὴ τῆς ἑτερότητας	310
Οἱ θεολογικὲς καταβολὲς τῆς ἑτερότητας	316
Ἄπο πολιτισμὸς τοῦ προσώπου, μεταξὺ ἱστορικῆς ἐκκρεμότητας καὶ ἐσχατολογικῆς πραγματικότητας	318
Πρὸς μίαν θεολογίαν τῆς ἑτερότητας	321
Διαθεματικὸτητα καὶ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν	327
Τὸ σύγχρονο σχολεῖο καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἀγωγή. Ἡ ἀνοιχτὴ ταυτότητα τῆς ὀρθόδοξης παιδείας	328

16. Ο ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΕΤΕΡΟΤΗΤΑΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ

Τὸ νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν στὰ Θρησκευτικὰ δημοτικοῦ καὶ γυμνασίου	331
Ἀπὸ τὴν ὁμολογιακὴ μονοφωνία στὴ συμπερίληψη τῆς θρησκευτικῆς ἑτερότητας	341
Γενικοὶ σκοποὶ καὶ προσανατολισμοὶ τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν	346
Τὸ νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν ὡς πρόγραμμα διαδικασίας	348

17. ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ Ή ΟΜΟΛΟΓΙΑΚΗ ΝΟΟΤΡΟΠΙΑ
ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ;

Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΚΡΙΣΕΙΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥΣ

Ή διδασκαλία τῶν θρησκειῶν τοῦ κόσμου.	353
Οἱ ἐπικρίσεις γιὰ τὶς θρησκευολογικὲς ἀναφορὲς.	354
Ὁ σεβασμὸς τῆς θρησκευτικῆς ἑτερότητας ὡς γνώση γιὰ τὶς θρησκεῖες	359
Ὁ μορφωτικὸς χαρακτήρας τοῦ ΜτΘ πέρα ἀπὸ τὴν κατῆχηση. .	362
Οἱ περὶ ἀντισυνταγματικότητος ἐπικρίσεις τῶν νέων Προγραμμάτων.	365

18. ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ -
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΣΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ὁρθόδοξη θεολογία καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα.	370
Συνδιαμορφώνοντας τὸν ἐνεργὸ πολίτη: ὁ ρόλος τοῦ σχολείου στὴν ἐκπαίδευση τῶν ἀνθρώπινων δικαιωμάτων	379
Τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα στὰ νέα Προγράμματα Σπουδῶν τῶν Θρησκευτικῶν.	381
Τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα στοὺς Φακέλους τῶν Θρησκευτικῶν. .	384

19. ΠΑΛΙΝΩΔΙΕΣ ΚΑΙ ΑΔΙΕΞΟΔΑ
ΣΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ Σ:Ε 1749-1752/2019
ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ, ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν ὡς κατῆχηση ἀποκλειστικὰ τῶν Ὁρθόδοξων μαθητῶν στὸ δημόσιο σχολεῖο	412
Διδασκαλία ἰσότιμου μαθήματος γιὰ ὅσους ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰ Θρησκευτικά	417

Τὰ νέα Προγράμματα Σπουδῶν δὲν περιέχουν ὀλοκληρωμένη καὶ διακριτὴ ἔναντι τῶν ἄλλων δογμάτων καὶ θρησκευτῶν τῆ διδασκαλία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας	422
Ἀπαγορεύονται στὰ Θρησκευτικὰ οἱ ἀναφορὲς σὲ κοινὰ στοιχεῖα μὲ τὰ ἄλλα χριστιανικὰ δόγματα ἢ μὲ ἄλλες θρησκείες, καθὼς καὶ σὲ ἠθικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα.	431
Τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν μετὰ τὴν ἀπόφαση τοῦ ΣτΕ: ὑπάρχει διέξοδος;	437
<i>Πρῶτες δημοσιεύσεις</i>	441
<i>Εὐρετήριο ὀνομάτων</i>	445